

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

11-son (5-jild)

2025

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 11 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2025

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent;

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent;

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b.;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.;

Jabborova Charos Aminovna - iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari doktori (DSc), Professor.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Qodirova Muqaddas Tog'ayevna - filologiya fanlari nomzodi, dotsent.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b.,;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD);

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari

doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD);

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasini mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD).

22.00.00- SOTSIOLOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Muxammadiev Akmal Ganievich</i> TOSH DAVRIDA KVARIS XOMASHYOSIDAN FOYDALANISH MASALASINI O'RGANISH	10-15
<i>Xujaniyazov Uktam Yeshbayevich</i> MUSTAQILLIK YILLARIDA O'ZBEKISTONDA MADANIYAT SOHALARI RIVOJLANISHINING ASOSIY TENDENSIYALARI (QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASI MISOLIDA)	16-21
<i>Mo'minov Xusanboy Madaminjonovich, Xamidova Ominaxon</i> ANTI-K TEATR	22-25
<i>Ravshanov O'ktamali Rustam o'g'li</i> SOPOL IDISHLARDAGI EPIGRAFIKA	26-29
<i>Elboyeva Shaxnoza</i> O'ZBEK OLIMLARI VA MUTAXASSISLARINING GLOBAL FAN VA TEXNOLOGIYA RIVOJIGA TA'SIRI: TARIXDAN HOZIRGI	30-33
<i>Esanova Nilufar</i> O'ZBEKISTONNING SANOAT SOHASIDA KADRLAR TAYYORLASH SIYOSATI: ILMIY ASOSLAR VA DOLZARB MASALALAR	34-38
<i>Asadova Ra'no Baymanovna, Ashurova Qunduz Abduxoliq qizi</i> QASHQADARYO VILOYATIDA OMMAVIY AXBOROT VOSITALARINING RIVOJI (1990–2025): MANBALAR, MUAMMOLAR VA TENDENSIYALAR	39-42
<i>Umarqulova Gulchiroy Fayzulla qizi</i> JIZZAX CHO'LLARINING O'ZLASHTIRILISHI VA MIRZACHO'L VA DO'STLIK TUMANLARINING TASHKIL TOPIHI TARIXIDAN	43-47
<i>Shirinova Nargiza Faxritdinbek qizi</i> XIX ASR IKKINCHI YARMI – XX ASR BOSHLARIDA TURKISTONDA DORISHUNOSLIK AN'ANALARI TARIXIDAN	48-53

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Akbarov Husan O'zbekxonovich</i> BOG'DORCHILIK XO'JALIKLARINING ISHLAB CHIQARISH SAMARADORLIGIGA TA'SIR ETUVCHI OMILLARNI EKONOMETRIK MODELLAR ASOSIDA BAHOLASH	54-59
<i>Asqarova Nargiza Ilhomxo'jayevna</i> KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIK FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHNING ILG'OR XORIY TAJRIBASI	60-67
<i>Nurmurodov Zafarjon Nurmurod o'g'li</i> MAHALLIY DAVLAT HOKIMIYATI ORGANLARINI RAQAMLASHTIRISHNING ZAMONAVIY YO'NALISHLARI VA MUAMMOLARI	68-72

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

<i>Abilov O'rol Murodovich</i> OPTIMIZM-PESSIMIZMNING IJTIMOY VA GNOSEOLOGIK ASOSLARI	73-81
<i>Ismoilov Maxamadixon Isroilovich</i> AXLOQ VA FOYDA O'RTASIDAGI DIALEKTIKA: IQTISODIY RATSIONALIZMGA AKSIOLOGIK YONDASHUV	82-90
<i>Yuldashev Rustam Daniyrovich</i> YOSHLAR TARBIYASIDA DINIY-MA'RIFIY TUSHUNCHANING O'RNI VA AHAMIYATI	91-98
<i>Sagdullayeva Dilbar Shuxratovna</i> JAMOATCHILIK NAZORATINI TAKOMILLASHTIRISHNING FALSAFIY JIHATLARI	99-105
<i>Narziyev Zubaydillo Ibodilloevich</i> AZIZIDDIN NASAFIYNING TASAVVUF ILMIGA OID QARASHLARINING METODOLOGIK TAHLILI	106-112
<i>Mamajonov Sanjarbek Hamrajonovich</i> SOTSIAL INJENERIYANING RIVOJLANISH TARIXI VA METODOLOGIYASI	113-118
<i>Rajabov Ilxom Mustafoevich</i> ZAMONAVIY TA'LIM PARADIGMALARI (RAQAMLI TA'LIM, KOMPETENSIYAVIY YONDASHUV, UZLUKSIZ TA'LIM): IJTIMOY-FALSAFIY TAHLIL	119-123
<i>Toirov Ilxom</i> MADANIYAT VA KUNDALIK HAYOT DIALEKTIKASI	124-127
<i>Mamatnazarov Lazizbek To'raquliyevich</i> ZO'RAVONLIK IJTIMOY-XATARLI XULQ-ATVOR SIFATIDA: MAZMUNI VA MOHIYATI, OQIBATLARI	128-131
<i>Toxirov Abdumalik Ashurali o'g'li</i> MODERNIZATSIYA SHAROITIDA YOSHLAR AXLOQIY QADRIYATLARINING TRANSFORMATSION DINAMIKASI	132-136
<i>Нурмухамедова Севара Бадриддиновна</i> ВЛИЯНИЕ СРЕДСТВ МАССОВОЙ ИНФОРМАЦИИ НА ФОРМИРОВАНИЕ ЦЕННОСТНЫХ ОРИЕНТАЦИЙ МОЛОДЕЖИ	137-141
<i>Axmedova Dilrabo Sa'dullayevna</i> YOSHLAR SALOMATLIGI VA IJTIMOY SHAKLLANISH: STRESS, DEPRESSIYA, RUHIY SALOMATLIK, JAMOATCHILIK VOSITASI SABOQLARI ...	142-145
<i>Xolmirzayeva Jumagul Xamdamovna</i> YOSHLAR MEHNAT MADANIYATI VA UNING JAMIYAT RIVOJIGA TA'SIRI	146-150
<i>Abdusalimov Abror Vali ug'li</i> MIRZO G'OLIB VA MUHAMMAD IQBOL IJODIDAGI FALSAFIY, MA'NAVIY VA BADIY MUSHTARAKLIK	151-158
<i>Maxmudov Izzatillo Ne'matilloevich</i> IJTIMOIY ADOLAT: NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLARI VA ZAMONAVIY TALQINI	159-163
<i>Aripov Alisher Sayfiddinovich</i> KORRUPSIYA TUSHUNCHASINING ILMIY-METODOLOGIK ASOSLARI	164-167
<i>Xudoyqulov Shukrullo Sohibovich</i> O'ZBEKISTONDA YANGI TARAQQIYOT BOSQICHIDA YANGI MA'NAVIY MAKONNI YARATISH TAMOIILLARI	168-172

<i>Ibrogimova Gulbaxor Eshmatovna</i> MA'NAVIY-AXLOQIY TANLOV TUSHUNCHASI VA UNING FALSAFIY MOHIYATI	173-176
---	---------

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

<i>Abduraxmonova Ra'no Kosimovna</i> NEMIS TILIDAGI DINIY MATNLARNING O'ZBEK TILIGA	177-182
<i>Abdusalimov Abdulaziz Abdumutal o'g'li</i> INGLIZ TILI MODAL FE'LLARINING TIPOLOGIK TALQINI	183-188
<i>Abduraximova Okila Gayratovna</i> ZAMONAVIY NEMIS TILIDA NEOLOGIZMLAR TIPOLOGIYASI VA TASNIFI	189-194
<i>Ubaydullayeva Umida Abdushukur qizi</i> TERMIN, TERMINOLOGIYA VA ULARNING YONDOSH TUSHUNCHALARGA MUNOSABATI	195-198
<i>Sayitqulova Zilola Xusniddin qizi</i> BADIY ASARLARDA PERSONAJLARARO MUNOSABATLARNING LINGVOMADANIY VA PRAGMATIK TAHLILI (O'ZBEK VA INGLIZ ADABIYOTI MISOLIDA).....	199-203
<i>Khodjayeva Khurshida Sharafitdinovna</i> LANGUAGE CHANGE AND THE EMERGENCE OF NEW LEXICAL UNITS IN THE DIGITAL ERA	204-209

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

<i>Реймбаев Абдулла Курбанбаевич</i> РАССУЖДЕНИЯ ОБ УГОЛОВНО-ПРАВОВОМ ПОНЯТИИ УЧАСТИЯ В ПРЕСТУПЛЕНИИ	210-215
<i>Sayfiddinov Aqliddin Anvarjon o'g'li</i> HUDUDLARNI IJTIMOY-IQTISODIY RIVOJLANTIRISHDA MAHALLIY KENGASHLAR FAOLIYATINI HUQUQIY TARTIBGA SOLISH: RETROSPEKTIV TAHLIL	216-222
<i>Samandarova Feruza Baxromjon qizi</i> YASHIL DAVLAT XARIDLARI	223-229
<i>Rasulov Siroj Sodiq o'g'li</i> DAVLAT BOSHQARUVIDA ODILLIK PRINSIPI TALQINI	230-233
<i>Aslanov Sharafiddin Xayrullayevich</i> IQTISODIY JINOYATLARNING MAZMUN-MOHIYATI VA ULARNING OLDINI OLISH MEXANIZMLARI	234-238

13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI

<i>Akbarova Gulhayo Oybekovna</i> TA'LIM 5.0 KONSEPTSIYASI ASOSIDA "QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA MANBALARI" FANINI O'QITISH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH	239-246
<i>Sulaymanova Dildora Nazarovna</i> BO'LAJAK O'QITUVCHILARDA KREATIV TAFAKKURNI SHAKLLANTIRISHDA SHAXSGA YO'NALTIRILGAN TA'LIM TEXNOLOGIYALARINING ROLI	247-251

Aytmuratov Ajiniyaz Jumabay Uli

TALABALARNING MODELLASHTIRISHGA OID KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISHDA
RAQAMLI TA'LIM TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH 252-255

Najmetdinov Ma'ruf G'ayratovich

O'QUVCHILARNING SOG'LOM TURMUSH TARZINI SHAKLLANTIRISHDA
MULTIPLATFORMADAN FOYDALANISH METODIKASI MODEL 256-265

Javliyeva Shahnoza Bahodirovna

TA'LIM SIFATINI TA'MINLASHGA YO'NALTIRILGAN O'QUV-TARBIYAVIY
JARAYONNI TASHKIL ETISH VA DIDAKTIK MATERIALLAR YARATISH
TEXNOLOGIYASI 266-269

Received: 10 October 2025
Accepted: 25 October 2025
Published: 2 November 2025

Article / Original Paper

THE CONCEPT OF MORAL-MORAL CHOICE AND ITS PHILOSOPHICAL ESSENCE

Ibrogimova Gulbahor Eshmamatovna

Tashkent State University of Uzbek Language and Literature named after Alisher Navoi
Teacher of the Department of "Social and Humanities"

Abstract. This article analyzes the concept of spiritual and moral choice and its place in human life from a philosophical perspective. Spiritual and moral choice is interpreted as a process of conscious decision-making by a person based on his conscience, beliefs, values, and social responsibility. The author illuminates the philosophical essence of choice through the dialectic of freedom and responsibility and draws attention to the inner world of a person, his spiritual purity, and the need to act wisely. Based on the views of Eastern thinkers - Al-Farabi, Ibn Sina, and Alisher Navoi, it is argued that the true perfection of a person is realized on the basis of conscience and justice. The article reveals the role of spiritual choice in the development of society, its role as a practical expression of the moral growth of the individual, and human freedom.

Keywords: spirituality, morality, choice, freedom, responsibility, philosophy, conscience, values, human perfection.

MA'NAVİY-AXLOQIY TANLOV TUSHUNCHASI VA UNING FALSAFIY MOHIYATI

Ibrogimova Gulbaxor Eshmamatovna

Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti

"Ijtimoiy-gumanitar fanlar" kafedrası o'qituvchisi

E-mail: gulbahoribragimova96@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada ma'naviy-axloqiy tanlov tushunchasi va uning inson hayotidagi o'rni falsafiy nuqtai nazardan tahlil qilinadi. Ma'naviy-axloqiy tanlov insonning vijdon, e'tiqod, qadriyatlar va ijtimoiy mas'uliyat asosida ongli ravishda qaror qabul qilish jarayoni sifatida talqin etiladi. Muallif tanlovning falsafiy mohiyatini erkinlik va javobgarlik dialektikasi orqali yoritadi hamda insonning ichki dunyosi, ma'naviy pokligi va aql bilan harakat qilish zaruriyatiga e'tibor qaratadi. Sharq mutafakkirlari — Forobiy, Ibn Sino va Alisher Navoiylarning qarashlari asosida insonning haqiqiy kamoloti vijdon va adolat mezonida amalga oshishi asoslab beriladi. Maqolada ma'naviy tanlovning jamiyat taraqqiyotidagi o'rni, shaxsning axloqiy o'sishi hamda inson erkinligining amaliy ifodasi sifatidagi roli ochib berilgan.

Kalit so'zlar: ma'naviyat, axloq, tanlov, erkinlik, javobgarlik, falsafa, vijdon, qadriyat, inson kamoloti.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V5I11Y2025N31>

Kirish. Har bir jamiyatning taraqqiyoti, uning ma'naviy yuksalishi va axloqiy barqarorligi avvalo insonning ichki dunyosi, e'tiqodi va qadriyatlariga bog'liqdir. Insonning ongli faoliyati, hayotiy pozitsiyasi hamda ijtimoiy munosabatlardagi o'rni uning ma'naviy-axloqiy qarashlari orqali belgilanadi. Shuning uchun ham inson hayotidagi eng muhim masalalardan biri — bu ma'naviy-axloqiy tanlov, ya'ni har bir qaror, harakat va niyatda yaxshilik va yomonlik o'rtasida ongli ravishda tanlov qilishdir.

Bugungi globallashuv jarayonida insoniyat ko'plab ijtimoiy, axloqiy va ma'naviy sinovlarga duch kelmoqda. Axborot oqimining tezligi, turli g'oyaviy ta'sirlar, materialistik qadriyatlarning kuchayishi shaxsning ichki dunyosiga, ma'naviy immunitetiga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Shu sharoitda insondan nafaqat bilim, balki yuksak ma'naviyat, mustahkam e'tiqod va axloqiy barqarorlik talab etiladi. Chunki haqiqiy inson erkinligi faqat moddiy tanlovda emas, balki ma'naviy-axloqiy mas'uliyatni anglashda namoyon bo'ladi.

Ma'naviy-axloqiy tanlov insonning ichki ruhiy kechinmalari, vijdoni, aqli va e'tiqodi o'rtasida kechadigan murakkab jarayondir. Bu jarayonda shaxs nafaqat o'z manfaatini, balki jamiyat va insoniyat manfaatini ham hisobga oladi. Tanlovning to'g'ri yoki noto'g'ri bo'lishi insonning ma'naviy yetukligiga, hayotiy tajribasiga va qadriyatlar tizimiga bog'liq. Shu bois, bu masalani falsafiy jihatdan o'rganish inson mohiyatini, uning erkinligi, vijdoni va mas'uliyatini chuqur tahlil etish imkonini beradi.

Falsafiy nuqtai nazardan, ma'naviy tanlov insonning o'z hayotini ongli ravishda boshqarish qobiliyatini ifodalaydi. Bu tanlov orqali shaxs o'z "men"ini anglaydi, o'z hayotining ma'nosini topadi hamda jamiyatdagi o'rnini belgilaydi. Demak, ma'naviy-axloqiy tanlov nafaqat shaxsiy qaror, balki insoniyatning ma'naviy rivojlanishiga hissa qo'shuvchi jarayon sifatida ham katta ahamiyat kasb etadi. Shu sababli, ushbu mavzuni o'rganish zamonaviy falsafa va ma'naviyatshunoslikda dolzarb masalalardan biri hisoblanadi.

Asosiy qism. Ma'naviy-axloqiy tanlov — bu insonning o'z ichki dunyosi, vijdoni, e'tiqodi va ijtimoiy qadriyatlariga asoslanib, yaxshilik va yomonlik, adolat va zulm, halollik va xiyonat o'rtasida ongli ravishda qaror qabul qilish jarayonidir. Bu tanlov shaxsning ma'naviy yetukligi, axloqiy mas'uliyati va hayotiy tajribasining ifodasidir. Inson o'z tanlovini qilarkan, u nafaqat o'z manfaatini, balki jamiyat, oila va butun insoniyat oldidagi mas'uliyatini ham hisobga olishi zarur. Shu bois, ma'naviy tanlov inson erkinligi va javobgarligi o'rtasidagi dialektik bog'liqlikni ifodalaydi.

Falsafiy jihatdan qaraganda, insonning har bir tanlovi uning ruhiy kamolot bosqichini belgilaydi. Tanlov jarayonida inson o'z mohiyatini namoyon etadi, ichki "men"ini anglaydi va shaxs sifatida shakllanadi. Shu nuqtai nazardan, ma'naviy tanlov — bu shaxsning o'z hayotini ongli ravishda boshqarish, vijdon va aql asosida harakat qilish qobiliyatidir. Falsafaning asosiy maqsadlaridan biri ham insonni ana shu ongli tanlovga, mas'uliyatli hayot tarziga yo'naltirishdan iboratdir.

Sharq mutafakkirlari, xususan, Abu Nasr Forobiy, Ibn Sino, Alisher Navoiy, Bahouddin Naqshband, Jaloliddin Rumiy kabi allomalar inson tanlovining ma'naviy asoslarini chuqur tahlil qilganlar. Forobiy "Fozil shahar aholisining fikrlari haqida" asarida insonni aql, vijdon va adolatga tayangan holda yashashga chaqirgan. Uning fikricha, "fozil inson" o'z tanlovini faqat foyda yoki shon-shuhrat uchun emas, balki jamiyat farovonligi uchun qiladi. Ibn Sino esa inson erkinligini aql bilan bog'laydi, ya'ni haqiqiy erkinlik — bu insonning o'z nafsini jilovlay olishi, yaxshilikni tanlash qobiliyatidir.

Alisher Navoiy esa ma'naviy tanlovni inson kamolotining markaziga qo'yadi. "Mahbub ul-qulub" asarida u insonni halollik, sabr-toqat, vafodorlik va adolat kabi fazilatlar orqali hayotda to'g'ri yo'lni tanlashga da'vat etadi. Shu jihatdan, ma'naviy tanlov insonni komillikka, poklikka va ezgulikka yetaklaydigan kuch sifatida talqin etiladi.

Zamonaviy falsafada ham ma'naviy tanlov inson shaxsiyatini shakllantiruvchi, uni ijtimoiy munosabatlarda faol ishtirok etishga undovchi jarayon sifatida qaraladi. Inson o'z

tanlovini har kuni — soʻzida, ishida, munosabatida amalga oshiradi. U har bir holatda maʼnaviy qadriyatlarni ustun qoʻysa, bu uning axloqiy kamolotini namoyon etadi. Ammo agar inson moddiy manfaat, shaxsiy foyda yoki nafsga berilsa, bu uning ruhiy inqiroziga, jamiyatda beqarorlikka sabab boʻladi.

Shu sababli, maʼnaviy-axloqiy tanlov shunchaki individual jarayon emas, balki ijtimoiy-maʼnaviy ahamiyatga ega boʻlgan murakkab hodisadir. U insonni jamiyatning bir qismi sifatida masʼuliyatli, adolatli va halol hayot kechirishga undaydi. Har bir inson oʻz tanlovini qilarkan, u aslida kelajak avlodlar hayotiga ham taʼsir koʻrsatadi. Chunki insoniyatning maʼnaviy darajasi har bir shaxsning axloqiy tanlovlariga tayanadi. Demak, maʼnaviy-axloqiy tanlov inson hayotining markaziy gʻoyasi boʻlib, u insonning erkinlik, vijdon va masʼuliyat tamoyillari asosida yashash qobiliyatini belgilaydi. U orqali inson nafaqat oʻz taqdirini, balki jamiyatning maʼnaviy kelajagini ham shakllantiradi.

Muhokama va natijalar. Oʻtkazilgan falsafiy tahlillar shuni koʻrsatadiki, maʼnaviy-axloqiy tanlov inson hayotining eng muhim ruhiy jarayonlaridan biridir. U shaxsning ichki dunyosini shakllantiradi, uning axloqiy qarashlari, qadriyatlari va jamiyatdagi oʻrnini belgilaydi. Har bir inson hayotida tanlov doimiy ravishda sodir boʻladi — har bir soʻz, harakat yoki qaror aslida maʼnaviy-axloqiy bahoga ega. Shu bois tanlov jarayonini ongli, masʼuliyatli va vijdonli tarzda amalga oshirish insonning komillikka eltuvchi yoʻlidir.

Maʼnaviy tanlovning mohiyati shundaki, u erkinlik va masʼuliyat oʻrtasidagi muvozanatni taʼminlaydi. Inson erkindir, biroq bu erkinlik unga oʻz xatti-harakatlari uchun javobgarlikni ham yuklaydi. Falsafiy jihatdan bu holat insonning “axloqiy subyekt” sifatida kamol topishini bildiradi. Agar inson oʻz tanlovini faqat hissiyot, naf yoki manfaat asosida qilsa, bu uning maʼnaviy zaifligidan dalolat beradi. Ammo u vijdon, aql va adolatga tayanib tanlov qilsa, bu uning yetuklik va maʼnaviy mustaqilligini koʻrsatadi.

Muhokama jarayonida aniqlanishicha, bugungi globallashuv davrida maʼnaviy-axloqiy tanlov masalasi yanada dolzarb tus olmoqda. Yoshlar ongiga turli gʻoyaviy oqimlar, isteʼmolchilik va individualizm taʼsir etayotgan bir paytda, ularda mustahkam maʼnaviy immunitetni shakllantirish muhimdir. Bu esa taʼlim, tarbiya, oila va ijtimoiy muhit orqali amalga oshiriladi. Insonda mustaqil fikrlash, vijdoniy qaror qabul qilish, ijobiy qadriyatlarni tanlash koʻnikmalarini rivojlantirish jamiyatning maʼnaviy barqarorligini taʼminlaydi.

Maʼnaviy-axloqiy tanlov insoniyatning axloqiy taraqqiyotida hal qiluvchi omil boʻlib xizmat qiladi. U insonning oʻz “men”ini anglashiga, ijtimoiy hayotda faol va masʼuliyatli pozitsiya egallashiga yordam beradi. Shaxsning har bir tanlovi — bu nafaqat individual qaror, balki jamiyatning maʼnaviy darajasini belgilovchi koʻrsatkichdir. Shu bois, har bir inson oʻz tanlovini vijdon, halollik, adolat va insonparvarlik tamoyillari asosida amalga oshirishi kerak.

Xulosa. Maʼnaviy-axloqiy tanlov inson hayotining ajralmas qismi boʻlib, uning maʼnaviy olamini, hayotiy yoʻlini va jamiyatdagi oʻrnini belgilaydi. Inson har bir vaziyatda tanlov qiladi — yaxshilik yoki yomonlik, adolat yoki adolatsizlik, halollik yoki xiyonat oʻrtasida. Ushbu tanlov shaxsning vijdoni, eʼtiqodi, aqli va hayotiy qadriyatlari bilan uzviy bogʻliqdir. Falsafiy jihatdan qaralganda, maʼnaviy tanlov erkinlik va masʼuliyatning uygʻunligini ifodalaydi. Inson oʻz qarorlarini mustaqil ravishda qabul qilish huquqiga ega, biroq ularning oqibatlari uchun ham javobgar boʻladi. Bu holat insonning haqiqiy erkinligi — yaʼni ongli va masʼuliyatli yashash qobiliyatini namoyon etadi.

Xulosa qilib aytganda, ma'naviy-axloqiy tanlov — bu insonni inson qiluvchi, uni jamiyatda qadrlanadigan shaxs darajasiga ko'taruvchi kuchdir. U orqali inson o'zini anglaydi, hayotining ma'nosini topadi va jamiyat taraqqiyotiga hissa qo'shadi. Shu sababli, har bir inson o'z tanlovini vijdon, aql va adolat mezonlariga asoslab amalga oshirishi zarur.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Forobiy A. Fozil shahar aholisining fikrlari haqida. – Toshkent: G'. G'ulom nomidagi nashriyot, 1993. – B. 45–62.
2. Ibn Sino. Axloq ilmi haqida risolalar. – Toshkent: Fan, 1998. – B. 73–88.
3. Navoiy A. Mahbub ul-qulub. – Toshkent: Fan, 1991. – B. 120–138.
4. Karimov I. A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008. – B. 15–27, 92–101.
5. G'ofurov B. Axloq falsafasi asoslari. – Toshkent: O'zbekiston, 2019. – B. 56–70.
6. Rahmonov M. Inson va ma'naviyat. – Toshkent: TDPU nashriyoti, 2022. – B. 34–49.
7. Naqshband B. Tariqat va ma'naviyat haqidagi hikmatlar to'plami. – Buxoro: Navoiy universiteti nashriyoti, 2017. – B. 20–29.
8. To'xtayev N. Falsafa asoslari: o'quv qo'llanma. – Toshkent: O'zbekiston, 2020. – B. 102–118.
9. Xolmurodov D. Axloq va ma'naviyat: nazariya va amaliyot. – Toshkent: Sharq, 2021. – B. 64–79.
10. G'arb mutafakkirlari antologiyasi: Etika va falsafa masalalari bo'yicha tanlangan asarlar. – Toshkent: Fan, 2018. – B. 51–66.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 11 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).